

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/2000 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2001

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan pääsihteeri on kirjeellään 14.9.2000 saattanut eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentista ilmenevässä tarkoituksessa puolustusvaliokunnan tietoon eduskunnan päätöspöytäkirjan otteen hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2001 (HE 109/2000 vp). Valiokunta on päättänyt kokouksessaan 19.9.2000 antaa asiasta lausunnon valtiovarain-

valiokunnalle puolustusministeriön hallinnonalan osalta.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- puolustusministeri Jan-Erik Enestam, osastopäällikkö Eero Lavonen ja talousjohtaja Timo Norbäck, puolustusministeriö
- eversti Pertti Tervonen, Pääesikunta.

HALLITUKSEN ESITYS

Puolustusministeriön hallinnonalalle on esitetty vuodelle 2001 määrärahoja 9 544 Mmk, josta puolustusvoimien osuus on 9 142 Mmk.

Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotetaan 3 162 Mmk. Ehdotukseen sisältyy yksi uusi tilausvaltuus, Merivoimien uudistamisen tilausvaltuus vuosille 2000—2006, yhteensä 1 985 Mmk. Vuoden 2001 maksuosuus em. tilausvaltuudesta on 120 Mmk. Suurimmat yksittäiset menoerät puolustusmateriaalihankinnois-

sa kohdistuvat valmiusyhtymien varustamiseen (1 300 Mmk) ja tutkimustoiminnan ja hankintaedellytysten luomiseen (922 Mmk).

Puolustusvoimien toimintamenoihin esitetään 5 980 Mmk, joista palkkausmenojen osuus on 3 729 Mmk. Uudisrakennuksiin ja perusrakennuksiin hallituksen esityksessä on budjetoitu 190 Mmk ja rauhanturvaamistoiminnan kalusto- ja hallintomenoihin noin 126 Mmk.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa vuonna 1997 (VNS 1/1997 vp) todettiin, että Suomen turvallisuuspolitiikan

perustana on uskottava, kansallinen puolustuskyky. Hallituksen talousarvioesityksen mukaan puolustusvoimia kehitetään tämän selonteon mukaisesti. Puolustusministeriön pääluokan pe-

rusteluissa on todettu, että puolustusvoimat ylläpitää sellaista sotilaallista puolustuskykyä, joka kyetään sopeuttamaan muuttuviin uhkatilanteisiin ja jolla hallitaan eriaistiset kriisitilanteet sekä pystytään torjumaan Suomen alueelle suunnatut eritasoiset sotilaalliset toimenpiteet.

Puolustusvaliokunnan saaman selvityksen mukaan puolustusmäärärahojen taso vuonna 2001 vastaa noin 1,17 prosentin bkt-osuutta. Bkt-osuus on yksi Euroopan alhaisimpia. Em. selonteossa puolustusmäärärahojen bkt-osuudeksi arvioitiin vuosina 2000—2004 1,5 prosenttia, minkä oli määrä laskea vuoteen 2008 mennessä 1,27 prosenttiin. Rahoitustarpeen arvioitiin vuonna 2001 olevan (vuoden 1997 hintatasossa) 9 800 miljoonaa markkaa.

Talousarvioesityksen määrärahataso alittaa puolustuspoliittisen selonteon mukaisen vuoden 2001 rahoitustarpeen noin 600 miljoonalla markalla. Valiokunta katsoo, että päätöksenteon luotettavuus ja pitkäjänteinen suunnittelu edellyttäisivät hallituksen aikanaan esittämien ja eduskunnan vahvistamien suuntaviivojen noudattamista budjetoinnissa. Valiokunta katsoo, että nyt esitetyllä määrärahatasolla ei pysyvänä ja useampia vuosia jatkuvana voida enää ylläpitää nykyistä kansallista puolustuskykyä.

Toimintamenot

Puolustusvoimien toimintamenoihin esitetyssä 5 980 miljoonassa markassa on lisäystä 365 miljoonaa markkaa kuluvaan vuoteen verrattuna. Saadun selvityksen mukaan puolustusministeriö esitti toimintamenoihin vielä vajaat 40 miljoonaa markkaa tätäkin enemmän. Toimintamenojen lisäyksellä ministeriö pyrki nostamaan toimintamenojen suhteellista osuutta puolustusvoimien kokonaismenoista puolustuspoliittisen selonteon ja eduskunnan aikaisempien vuosien budjettikäsittelyiden yhteydessä tekemien linjausten mukaisesti. Tavoitteena oli lisätä varusmiesten maastovuorokausia ja palauttaa kertausharjoitusten määrä lähemmäs puolustusvoimien kriisiajan valmiuden mukaista tavoitetasoa.

Valtion vuoden 2000 virka- ja työehtosopimuksesta aiheutuvista lisätarpeista on talousarvioesityksessä huomioitu vain puolet. Samanai-

kaisesti ovat puolustusvoimien toiminnassaan käyttämien polttoaineiden hinnat nousseet huomattavasti. Yhdysvaltojen dollarin voimakas kurssinousu on puolestaan korottanut lentokaluston varaosien hintaa. Kun myös muu kustannustason nousu otetaan huomioon, ei puolustusvoimien toimintamenojen tasossa tapahdu vuonna 2001 oleellista parannusta. Tavoitteena ollut puolustusvoimien toiminnan tehostaminen selonteon linjausten mukaisesti katoaa käytännössä lähes kokonaan toimintamenojen leikkauksiin ja kustannustason nousuun.

Esitetyn määrärahatason seurannaisvaikutuksena joudutaan toimintamomentilla kasvavien palkka- ja muiden kustannusten kattamiseksi kohdentamaan varusmiesten, reserviläisten ja henkilökunnan koulutukseen sekä sota- ja kertausharjoituksiin suunniteltuja varoja uudelleen. Varusmiesten maastoharjoitusvuorokausien lukumäärä jää noin 50:een tavoitteena olleen 60:n sijasta. Kertausharjoituksiin voidaan kutsua vain 60—65 prosenttia tarvittavasta reserviläismäärästä. Ilmavoimien lentotunteja joudutaan vähentämään merkittävästi juuri käyttöön otetulla Hornet-kalustolla, mikä merkitsee sekä operatiivisen valmiuden että lentoturvallisuuden laskua. Myös merivoimien alusten käyttöä joudutaan rajoittamaan.

Puolustusmateriaalihankinnat

Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotetussa määrärahasa, 3 162 miljoonassa markassa, on vähennystä kuluvaan vuoteen verrattuna 558 miljoonaa markkaa. Materiaalihankintamäärärahan vähennys joudutaan kohdentamaan puolustushaarojen ja aselajien uusinta- ja täydennyshankintamenoihin, joilla oli tarkoitus tehdä muun muassa ampumatarvike- ja ajoneuvohankintoja kotimaiselta puolustustarviketeollisuudelta. Näihin hankintoihin on käytettävissä vuonna 2001 vain 94 miljoonaa markkaa suunnitellusta 384 miljoonasta markasta.

Materiaalihankintamäärärahan leikkausten seurauksena oleva varuskunta-ajoneuvojen ja varaosien puute rajoittaa merkittävästi koulutus- ja harjoitustoimintaa sekä laskee valmiutta. Samalla kotimaisen puolustustarviketeollisuus-

den tilauskanta laskee oleellisesti, kun teollisuudelta ei voida tilata tarvittavaa materiaalia ja palveluja. Käytännössä tämä johtaa henkilöstön irtisanomisiin sekä asteittain myös kilpailukyvyn menetykseen.

Pääloukkaperustelujen mukaan kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toimintaedellytykset pyritään turvaamaan riittävillä kotimaisilla tilauksilla ja tuotekehityshankkeilla. Kotimaiselta teollisuudelta tehtävien hankintojen osuutta pyritään lisäämään siten, että vuoden 2003 loppuun mennessä vähintään puolet puolustusmateriaalihankintoihin käytettävissä olevista määrärahoista kohdistuu kotimaahan ottaen huomioon vastakaupat ja materiaalin elinjaksokestannukset. Puolustusvaliokunta katsoo, että nämä tavoitteet edellyttäisivät kuitenkin merkittävästi esitettyä korkeampaa materiaalihankintamäärärahojen tasoa jo vuonna 2001.

Ilman merkittävää puolustusteollisuuden tutkimus- ja kehitystoiminnan lisäämistä ei ole mahdollista päästä kestäväällä tavalla siihen, että vähintään puolet puolustusmateriaalihankinnoista kohdistuisi kotimaahan. Saadun selvityksen mukaan suomalaisen puolustustarviketeollisuuden panostus puolustustuotteiden kehittämiseen on ollut jo vuosia alle 10 prosenttia Ruotsin vastaavasta panostuksesta ja alle 15 prosenttia eurooppalaisesta keskitasosta. Kun puolustusteollisuuden teknologinen uudistaminen ei onnistu, yritykset joutuvat siirtämään resurssinsa muille aloille tai lopettamaan puolustusmateriaalitoimintojaan.

Epävarmuus tulevasta määrärahakehityksestä hidastaa ja hankaloittaa myös puolustushallinnon pitkäjänteistä päätöksentekoa ja vähentää edellytyksiä teollisuuden tasaiseen kuormitukseen. Käytännössä tämä merkitsee, että puolustusteollisuus ei kykene pitämään palveluksessaan osaavaa henkilöstöä, joka on välttämätöntä teknologisesti vaativalla alalla. Myös huoltovarmuudessa joudutaan tukeutumaan entistä enemmän muiden maiden ratkaisuihin.

Puolustusvaliokunta totesi hallituksen toimienpidekertomuksesta vuodelta 1999 antamas-

saan lausunnossa (PuVL 4/2000 vp), että jo tuoloin tiedossa olleiden vuoden 2001 leikkausten tuloksena syntyy tilanne, jossa kotimaisten puolustusmateriaalia tuottavien yksiköiden toimintaa supistetaan tai lopetetaan kokonaan.

Eduskunta totesi vastauksessaan hallituksen puolustuspolittiseen selontekoon vuonna 1997, että kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toiminnan turvaaminen on keskeinen osa Suomen itsenäisen puolustuksen taloudellista ja sotilaallista perustaa. Useissa yhteyksissä eduskunta on katsonut, että puolustusvoimien hankinnoista keskeisesti riippuvan kotimaisen puolustusmateriaalia valmistavan teollisuuden toiminta edellyttää varmuutta jatkuvasta tilauskannasta. Puolustusvaliokunta toteaa, että ellei tätä varmuutta jatkuvasta tilauskannasta kyetä antamaan viimeistään keväällä 2001 tehtävän selonteon tarkistuksen yhteydessä, uhkaa Suomea luopuminen kotimaisesta puolustustarviketeollisuudesta.

Uudisrakennukset ja perusparannukset

Uudisrakennuksiin ja perusparannuksiin hallitus esittää 190 miljoonaa markkaa. Puolustusministeriön esittämällä kuluva vuoden menotasolla 243,5 miljoonaa markkaa pyrittiin turvaamaan puolustusvoimien rakenneuudistuksen toteutus. Leikattu määrärahaso johtaa siihen, ettei puolustusvoimien käytössä olevan rakennuskannan toiminnallista kehittämistä voida toteuttaa suunnitellulla tavalla. Se mahdollistaa kuitenkin puolustuspoliittisen selonteon mukaisen rakentamisen pääosin painopisteen ollessa valmiusyhtymissä. Myös pääosa puolustusministeriön räjähdepäätöksen vaatimista tärkeimpien kohteiden töistä voidaan saadun selvityksen mukaan toteuttaa.

Valiokunta kiinnittää huomiota puolustusvoimien kiinteistöjen merkittävään peruskorjaustarpeeseen. Erityisen kiireellisiä toimia vaatii puuttuminen kasarmien homeongelmiin. Tarkoitukseen ei ole esitetty varoja vuoden 2001 talousarvioesityksessä.

Lausunto

Lausuntonaan puolustusvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 10 päivänä lokakuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Ilkka Kanerva /kok	Tero Mölsä /kesk
vpj.	Jaakko Laakso /vas	Lauri Oinonen /kesk
jäs.	Klaus Bremer /r	Aulis Ranta-Muotio /kesk
	Reijo Kallio /sd	Ismo Seivästö /skl
	Seppo Kanerva /kok	Anni Sinnemäki /vihr
	Juha Karpio /kok	vjäs. Kimmo Kiljunen /sd.
	Antero Kekkonen /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.